

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра банківської справи та страхування

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Директор ННІ неперервної освіти і туризму

к.е.н., проф. _____ Кулаєць М.М.

“__” _____ 2020 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

на засіданні кафедри банківської справи та
страхування

Протокол № __ від “__” _____ 2020 р.

Завідувач кафедри _____ Худолій Л.М.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“СТРАХУВАННЯ В ТУРИЗМІ”

спеціальність

242 “Туризм”

освітня програма

ННІ

неперервної освіти і туризму

Розробник:

доцент, к.е.н., доц. Фурса А.В.

Київ – 2020 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Страхування в туризмі

(назва)

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітній ступінь		
Освітній ступінь	Бакалавр <small>(шифр і назва)</small>	
Спеціальність	242 Туризм <small>(шифр і назва)</small>	
Освітня програма		
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	-	
Форма контролю	Залік	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання Туризм	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	4-й	–
Семестр	7-й	–
Лекційні заняття	15 год.	–
Практичні, семінарські заняття	15 год.	–
Лабораторні заняття	–	–
Самостійна робота	120 год.	–
Індивідуальні завдання	–	–
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	2 год.	–

2. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

Мета: формування знань з основних положень теорії та практики страхування юридичних та фізичних осіб, розвиток економічного мислення та страхової культури.

Завдання: розуміти загальноекономічну сутність страхування, економічну природу потреби у страховому захисті;

класифікувати галузі, види та форми страхування, визначити потенціал їх адаптаційних можливостей в умовах ринкової економіки;

розкрити механізм управління інвестиційними ризиками в системі страхового підприємництва;

визначити особливості процесу державного регулювання інвестиційної діяльності страховиків в умовах перехідної економіки;

визначити напрямки антимонопольної політики держави та обґрунтувати умови створення конкурентного середовища на страховому ринку України.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- основні положення страхового законодавства;
- теоретичні основи страхування;
- принципи та класифікацію страхування;
- сутність страхових ризиків;
- технології розробки, просування та реалізації страхових продуктів у туристичному бізнесі;
- на достатньому рівні державної та іноземної (них) мов;
- інформаційні системи та технології в страховій діяльності;
- особливості особистого, майнового страхування та страхування відповідальності у туристичній сфері;
- методи і форми маркетингової діяльності в сфері страхової справи.

вміти:

- розрізняти поняття, які застосовуються у страхуванні, та вірно оперувати ними;
- самостійно проаналізувати страховий ринок;
- виявляти проблемні ситуації в страховому обслуговуванні туристів і пропонувати шляхи їх розв'язання;
- застосовувати навички продуктивного спілкування зі споживачами туристичних послуг в напрямку страхування;
- визначити фінансову надійність страхової компанії;
- управляти своїм навчанням з метою самореалізації в страховій сфері.

Набуття компетентностей:

загальні компетентності:

- розуміння та власне осмислення основних світоглядних концепцій і принципів страхування у навчанні і професійній діяльності;
- здатність до критичного мислення, аналізу і синтезу страхової діяльності у туристичному бізнесі;
- соціальна відповідальність;
- здатність шукати, обробляти та аналізувати інформацію із страхування з різних джерел;
- здатність зосереджуватись на якості та результаті при виконанні;
- навички використання інформаційних та комунікативних технологій в страховому менеджменті;
- здатність визначати, формулювати і вирішувати проблеми;
- здатність спілкуватися державною мовою;
- навички міжособистісної взаємодії, уміння працювати автономно та в команді;
- здатність планувати час та управляти ним;
- уміння дотримуватись норм здорового способу життя та впроваджувати їх у особистій та професійній діяльності.

фахові (спеціальні) компетентності:

- знання та розуміння страхування у туризмі;
- уміння застосовувати знання із страхування туристів на практиці;

- здатність здійснювати моніторинг, інтерпретувати, аналізувати та систематизувати інформацію з страхування;
- уміння презентувати інформаційний матеріал із страхування;
- здатність використовувати в приватній роботі інформаційні страхові технології;
- здатність до співпраці з діловими партнерами і клієнтами, уміння забезпечувати з ними ефективні комунікації;
- здатність діяти у правовому полі, керуватися нормами законодавства;
- уміння працювати з договорами страхування в туристичному бізнесі.

3. Програма та структура навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

МІСЦЕ І РОЛЬ СТРАХУВАННЯ В СУСПІЛЬСТВІ

Тема 1. Сутність, принципи та роль страхування

Об'єктивна необхідність страхового захисту, суть, функції, принципи та роль страхування в сучасному суспільстві.

Виникнення та етапи розвитку страхування. Сутність страхування і його місце в системі економічних категорій. Зміст страхування і розкриття його в основних функціях страхування. Страхування як стратегічний сектор економіки держави. Принципи страхування. Роль страхування в умовах ринкової економіки.

Тема 2. Класифікація страхування

Поняття класифікації, її наукове і практичне значення для усвідомлення структури, сфери діяльності страховиків. З'ясування з допомогою класифікації зв'язку та відмінностей між окремими галузями, підгалузями та класами страхування.

Класифікація страхування за організаційними принципами та об'єктами страхування. класифікація за формами проведення страхування. Класифікація за родом небезпек. Класифікація страхування за історичною та юридичною ознаками.

Тема 3. Страхування як елемент ризик-менеджменту в туристичній діяльності

Поняття ризику та особливості цього поняття. Характеристика ризиків у туристичній діяльності. Класифікація ризиків підприємства сфери послуг. Особливості прояву ризиків туристичного підприємства.

Ризики туристів. Фактори ризику для туристів.

Місце страхування серед методів керування ризиками в туристичній діяльності. Місце страхування в структурі ризик-менеджменту.

Розробка програми страхування ризиків для туристичного підприємства.

Тема 4. Страховий ринок та його характеристика

Загальна структура сучасного страхового ринку. Структурні елементи страхового ринку та взаємозв'язки між ними. Страхові та не страхові посередники і задачі які вони виконують на страховому ринку.

Чинники які сприяли розвитку сучасного страхового ринку України. Процес створення страхових компаній.

Змістовий модуль 2.

СКЛАДОВІ СТРАХОВОГО ПРОЦЕСУ В ТУРИСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 5. Особисте страхування

Страховання життя як найважливіша підгалузь особистого страхування. Обсяг страхової відповідальності та контингент страхувальників та застрахованих.

Різновиди страхування життя – дитяче та весільне страхування.

Страховання від нещасних випадків: обов'язкове та добровільне. Медичне страхування. Страхування пенсій (ренти).

Тема 6. Майнове страхування

Страховання майна юридичних осіб: основні види ризиків, умови відшкодування збитків. Особливості страхування майна сільськогосподарських підприємств – страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень, страхування тварин, страхування будівель та іншого майна.

Страховання технічних ризиків.

Транспортне страхування: страхування вантажів при перевезенні транспортним засобом, страхування автотранспортних засобів, суден, авіаційного страхування.

Страховання майна фізичних осіб: будівель, домашнього майна, тварин та іншого майна.

Страховання кредитних та фінансових ризиків: взаємовідносини сторін при делькредерному та гарантійному страхуванні.

Тема 7. Страхування відповідальності

Об'єкти у страхуванні відповідальності.

Страховання вільної відповідальності власників транспортних засобів. Моторне (транспортне) страхове бюро України та його функції. Страхування відповідальності інших видів транспорту. Страхування професійної відповідальності. Страхування відповідальності за забруднення довкілля. Страхування відповідальності доквілля.

Тема 8. Перестраховання та співстраховання

Сутність та роль перестраховання. Історичні корені перестраховання. Методи перестраховання. Факультативне перестраховання. Облігаторне перестраховання.

Форми проведення перестраховальних операцій. Пропорційне перестраховання – квотні й ексцедентні договори, їх переваги та вади. Непропорційне перестраховання – на базі ексцеденту збитку, на базі ексцеденту збитковості.

Співстраховання і його особливості.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							Заочна форма					
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Змістовий модуль 1. Місце і роль страхування в суспільстві													
Тема 1. Сутність, принципи та роль страхування	1-2	19	2	2	-	-	15	-	-	-	-	-	-
Тема 2. Класифікація страхування	3-4	19	2	2	-	-	15	-	-	-	-	-	-
Тема 3. Страхування як елемент ризик-менеджменту в туристичній діяльності	5-6	19	2	2	-	-	15	-	-	-	-	-	-
Тема 4. Страховий ринок та його характеристика	7-8	19	2	2	-	-	15	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 1	76		8	8	-	-	60	-	-	-	-	-	-
Змістовий модуль 2. Складові страхового процесу в туристичній діяльності													
Тема 5. Особисте страхування	9-10	19	2	2	-	-	15	-	-	-	-	-	-
Тема 6. Майнове страхування	11-12	19	2	2	-	-	15	-	-	-	-	-	-
Тема 7. Страхування відповідальності	13-14	19	2	2	-	-	15	-	-	-	-	-	-
Тема 8. Перестраховування та співстраховування	15	17	1	1	-	-	15	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 2	74		7	7	-	-	60	-	-	-	-	-	-
Усього годин	150		15	15	-	-	120	-	-	-	-	-	-

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Не передбачено навчальною програмою	-

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Економічна сутність, принципи та роль страхування	2
2	Класифікація страхування	2
3	Страхування як елемент ризик-менеджменту в туристичній діяльності	2
4	Страховий ринок та його характеристика	2
5	Особисте страхування	2
6	Майнове страхування	2
7	Страхування відповідальності	2
8	Перестраховування та співстраховування	1
	Разом	15

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Не передбачено навчальною програмою	-

7. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

Контрольні запитання

1. Історичні витоки страхування.
2. Економічна природа страхування.
3. Розвиток страхових відносин відбувався еволюційно чи революційно?
4. Запропонуйте можливі доповнення функцій страхування новими і обґрунтуйте доцільність своїх пропозицій.
5. Чи може бути страхування джерелом збагачення?
6. Чи доречною є франшиза у страхуванні?
7. Сутність і потреба в класифікації страхування.
8. Класифікація страхування за історичними і економічними ознаками.
9. Предмет страхування як класифікаційна ознака.
10. Класифікація страхування за юридичними ознаками.
11. Чи доцільно використовувати класифікацію в страхуванні?
12. Чи доцільно здійснювати розмежування страхування на життя і загальне?
13. Оцініть змістовність юридичних ознак, використовуваних для класифікації страхування.
14. Оцініть якість видів обов'язкового страхування.
15. Види ризиків за окремими класифікаційними ознаками.
16. Дайте характеристику ризикам у туристичній діяльності в цілому.
17. Охарактеризуйте ризики підприємства сфери послуг. Які з них найбільш типові для туристичного підприємства?
18. Зробіть аналіз особливостей прояву ризиків на туристичному підприємстві. Які, на вашу думку, фактори впливають на виникнення ризиків?
19. Які основні види ризиків супроводжують зовнішньоекономічну діяльність туристичних підприємств?
20. Зробіть аналіз особливостей прояву ризиків туристів. Які, на вашу думку, фактори впливають на виникнення цих ризиків?
21. Які існують види ризиків, що супроводжують туристів як на стадії придбання туристичної послуги, так і під час туристичної поїздки?
22. Чим відрізняються ризики в'їзного і виїзного туризму?
23. Що б ви запропонували, щоб знизити найбільш ризиковані ситуації в туристичній діяльності?
24. Що таке ризик-менеджмент?
25. Як впливає на здійснення ризик-менеджменту особистість ЛПР? Наведіть приклади.
26. Сформулюйте основні етапи керування ризиком.
27. У чому полягає метод контролю за ризиками на туристичному підприємстві? Чи передбачає він страхування?
28. Чому диверсифікованість вважається методом контролю за ризиком? Наведіть приклади можливої диверсифікованості грошових і матеріальних ресурсів у туристичному бізнесі.

29. Наведіть приклади диверсифікованості в часі і просторі, можливої в діяльності туристичного підприємства.

30. Наведіть приклади концентричної і горизонтальної диверсифікованості в туристичній діяльності.

31. До яких методів керування ризиками належить страхування?

32. Дайте характеристику програмі страхування ризиків на туристичному підприємстві. З яких основних етапів вона складається?

33. Могли б ви розробити власну програму страхування для туристичного підприємства? Що нового ви запропонували б у порівнянні з програмою, наведеною на лекції?

34. Зміст та структура страхового ринку.

35. Становлення та розвиток страхового ринку в Україні.

36. В чому полягає дискусійність тлумачення категорії «страховий ринок» різними авторами?

37. Чому страховий ринок в Україні віднесено до ринку фінансових послуг?

38. Розкрийте причини недосконалості галузевої структури страхового ринку в Україні.

39. Що стало причиною втрати довіри населення України до страхування на першому етапі розвитку страхового ринку? Які проблеми супроводжували у період від 1996 по 2001 рік і супроводжують зараз розвиток страхового ринку?

40. Види страхових компаній та порядок їх створення в Україні.

41. Поясніть причини жорстких вимог зі сторони держави до статутного капіталу страховика.

42. Страхова компанія як необхідний суб'єкт страхового ринку, її роль та місце на страховому ринку.

43. Організаційні форми та типи страхових компаній, їх характеристика.

44. Порядок створення, функціонування та ліквідації страхових компаній.

45. Структура страхової компанії та критерії її визначення.

46. Принципи управління страховою компанією.

47. Об'єднання страховиків, їх завдання, функції та місце на страховому ринку.

48. Види страхових компаній та порядок їх створення в Україні.

49. Поясніть причини жорстких вимог зі сторони держави до статутного капіталу страховика.

50. Страхова компанія як необхідний суб'єкт страхового ринку, її роль та місце на страховому ринку.

51. Організаційні форми та типи страхових компаній, їх характеристика.

52. Порядок створення, функціонування та ліквідації страхових компаній.

53. Структура страхової компанії та критерії її визначення.

54. Принципи управління страховою компанією.

55. Об'єднання страховиків, їх завдання, функції та місце на страховому ринку.

56. Особисте страхування як галузь страхової діяльності.

57. Особливості страхування життя.
58. Характеристика основних видів страхування життя.
59. Ризикові види страхування у складі особистого страхування.
60. В чому полягає причина незадовільного стану страхування життя в Україні?
  61. Що таке страхування від нещасних випадків, нещасний випадок та які критерії відбору ризику використовуються страховими компаніями при вирішенні питання про укладення договору страхування?
  62. Вивчіть і обговоріть зарубіжний досвід організації медичного страхування.
  63. Дослідіть і обговоріть концепції розвитку медичного страхування в Україні.
  64. Обговоріть сучасний стан страхування здоров'я громадян в Україні.
  65. Причини появи і розвитку майнового страхування.
  66. Організація страхового захисту майна юридичних осіб.
  67. Особливості організації страхового захисту майна сільськогосподарських підприємств.
  68. Види страхування майна фізичних осіб.
  69. Обговоріть проблему розвитку морського страхування в Україні в контексті встановлення зв'язків з міжнародним ринком морського страхування.
  70. Обговоріть причини обов'язковості страхування авіа каско.
  71. Напрями удосконалення страхових послуг з майнового страхування для населення.
  72. Сутність страхування відповідальності як галузі страхової діяльності.
  73. Обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземного автомобільного транспорту.
  74. Обов'язкове страхування відповідальності у сфері цивільної авіації.
  75. Добровільне страхування відповідальності суб'єкта підприємницької діяльності перед третіми особами за заподіяну їм шкоду внаслідок реалізації продукції.
  76. Страхування професійної відповідальності.
  77. Навести і обговорити перелік обов'язкових і добровільних видів страхування цивільної відповідальності.
  78. Охарактеризувати проблеми впровадження міжнародної системи страхування «Зелена картка» в Україні.
  79. Престраховання як предмет безпосередньої діяльності страхової компанії.
  80. Факультативне перестраховання: сутність, переваги, недоліки.
  81. Співстраховання: сутність, переваги, недоліки.
  82. Розкрийте сутність та функції перестраховання.
  83. Яку роль відіграє перестраховання на ринку страхових послуг?
  84. Які існують методи перестраховання?
  85. Назвіть відмінності між перестрахованням і співстрахованням.
  86. Сутність та види доходів страхової компанії.

87. Економічна природа та види витрат страховика.
88. Види фінансових результатів страховика та порядок їх обчислення.
89. Оподаткування страхової діяльності в Україні.
90. Обговоріть, що є основною статтею витрат страховика, пов'язаних з основною діяльністю.
91. Пояснити сутність фінансової надійності страховика і факторів, що на неї впливають.
92. Навести перелік видів страхових резервів, що створюються страховиками України.
93. Навести перелік активів, у які можуть вкладатися тимчасово вільні кошти страховика.
94. Навести перелік основних критеріїв забезпечення платоспроможності страхових компаній відповідно до Закону України «Про страхування».

Зразок тестових завдань для підсумкового контролю знань

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
ОС Бакалавр спеціальність (напрямок підготовки), освітня програма 242 – Туризм	Кафедра банківської справи та страхування	БІЛЕТ № 1	Затверджую Зав. кафедри
	2020-2021 навч. рік	з дисципліни «Страхування в туризмі»	(підпис) Худолій Л.М.
_____ 2020 р.			

Екзаменаційні запитання

1. Історичні витоки та економічна природа страхування.
2. Особисте страхування як галузь страхової діяльності.

Тестові завдання різних типів

1. Певна подія, на випадок якої проводиться страхування, яка має ознаки ймовірності та випадковості настання в страхуванні має назву:

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь двома словами)

2. Назвіть число, місяць і рік прийняття Закону України „Про страхування”:

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь)

3. Договір змішаного страхування життя в Україні може бути укладений на такий мінімальний строк:

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь)

4. Скільки існує класифікаційних ознак у страхуванні:

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом)

5. Житловий дім застрахований за системою першого ризику на страхову суму 20 тис. грн Збиток, нанесений дому внаслідок пожежі при вогневому страхуванні, становить 16 тис. грн Розмір страхового відшкодування буде:

1	36 тис. грн
2	20 тис. грн
3	16 тис. грн
4	4 тис. грн

7. Батьківщиною страхування життя є:

1	Англія;
2	Франція;
3	Німеччина;
4	Італія;
5	Росія.

6. Центром морського страхування у Російській імперії в XIX ст. було місто:

1	Одеса;
2	Петербург;
3	Севастополь;
4	Рига;
5	Москва.

8. Яка кількість функціонує страхових компаній на сучасному страховому ринку України (2019 р.):

1	менше 200;
2	200-300;
3	300-400;
4	400-500;
5	більше 500.

9. За системою дробової частини укладено договір страхування. Вартість застрахованого вантажу - 7 тис. грн, показана вартість 5 тис. грн. Внаслідок крадіжки збиток склав 4 тис. грн. Страхове відшкодування:

1	7 тис. грн
2	5 тис. грн
3	4 тис. грн
4	2,9 тис. грн
5	1 тис. грн

10. За договором страхування передбачена безумовна франшиза у розмірі 1 % від суми збитку. Фактичний збиток склав 500 тис. грн. Величина страхового відшкодування дорівнює:

1	500 тис. грн
2	495 тис. грн
3	5 тис. грн
4	0

8. Методи навчання

Інформаційно-повідомлювальні з елементами проблемності і наочності, бесіда, розв'язування задач, вирішення ситуаційних завдань, оформлення документації, робота в Інтернет тощо.

9. Форми контролю

Контрольні заходи включають поточний та підсумковий контроль знань студента. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних та в процесі здійснення самостійної роботи за такими напрямками: експрес-опитування, тести, завдання «вірно-невірно», задачі, творче завдання.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про уведення в дію від 27.12.2019 р. № 1371)

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни **Рдис** (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи **Рнр** (до 70 балів):

$$\mathbf{Рдис} = \mathbf{Рнр} + \mathbf{Рат}$$

11. Методичне забезпечення

1. Нормативні документи.
2. Комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни.
3. Методичні вказівки до самостійного вивчення дисципліни.

12. Рекомендована література

Основна

1. *Машина Н.І.* Страхування для туристичних підприємств: [навч. посіб.] / Н.І. Машина. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 368 с.

2. *Александрова М.М.* Страхування: [навч.-метод. посіб.] / М.М. Александрова. – К.: ЦУЛ, 2002. – 208 с.
3. *Безугла В. О.* Страхування: [навч. посіб. для студентів ВНЗ] / В. О. Безугла, І. І. Постіл, Л. П. Шаповал. – К.: Центр учбової літ-ри, 2008. – 582 с.
4. *Долгошея Н. О.* Страхування в запитаннях та відповідях: [навч. посіб. для студентів ВНЗ] / Н. О. Долгошея. – К.: Центр учбової літ-ри, 2010. – 318 с.
5. *Мрачковська Н.К.* Страхування: [навч. посіб.] / Н.К. Мрачковська. – К.: ЦП "Компринт", 2015. – 225 с.
6. *Плиса В. Й.* Страхування: [підруч. для студентів ВНЗ] / В. Й. Плиса. – К.: Каравела, 2010. – 472 с.

допоміжна:

7. *Базилевич В. Д.* Страхування: практикум : [навч. посіб.] / В. Д. Базилевич, Р. В. Пікус, К. С. Базилевич, О. Ф. Філонюк, Н. В. Гудима; ред.: В. Д. Базилевич; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2011. – 607 с.
8. *Бігдаш В. Д.* Страхування: [навч. посіб.] / В. Д. Бігдаш; Міжрегіон. акад. упр. персоналом. – К., 2006. – 444 с.
9. *Внукова Н. М.* Страхування: теорія та практика: [навч. посіб. для студентів ВНЗ] / Н. М. Внукова, Л. В. Временко, В. І. Успенко, Ж. О. Андрійченко, Н. М. Гаджієва; ред.: Н. М. Внукова. – 2-ге вид., переробл. та доповн. – Х.: Бурун Кн., 2009.
10. *Вовчак О. Д.* Страхова справа : [підруч.] / О. Д. Вовчак. – К.: Знання, 2011. – 391 с.
11. *Дацій Н. В.* Страхування: [навч. посіб.] / Н. В. Дацій; Гуманіт. ун-т "Запоріж. ін-т держ. та муніцип. упр.". – Запоріжжя, 2005. – 146 с.
12. *Дьячкова Ю.М.* Страхування: [навч. посіб.] / Ю.М. Дьячкова – К.: Центр учбової літ-ри, 2008. – 240 с.
13. *Єгоров П. В.* Страхування: [навч. посіб. для студентів ВНЗ] / П. В. Єгоров, Ю. В. Сердюк-Копчекчі, О. О. Шакура, Ю. В. Селіванова; Донец. нац. ун-т. – Донецьк : Юго-Восток, 2010. – 295 с.
14. *Жабинець О. Й.* Страхування: [навч. посіб.] / О. Й. Жабинець, І. В. Цюпко, Л. М. Томаневич; Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Л., 2010. – 259 с.
15. *Журавель Т. М.* Страхування у схемах: [навч. посіб.] / Т. М. Журавель, Н. Г. Нагайчук – Львів: Новий Світ-2000, 2012. – 390 с.
16. Історія страхування: [підруч.] / За ред. С.К. Реверчука. [С.К. Реверчук, Т.В. Сива, С.І. Кубів, О.Д. Вовчак]. – К.: Знання, 2005. – 213 с.
17. *Кнейслер О. В.* Страхування: [навч. посіб.] / О.В. Кнейслер. – Тернопіль : "Економічна думка", 2008. – 188 с.
18. *Козьменко О. В.* Страхування і страховий ринок: термінологія, законодавство і динаміка розвитку: монографія / О. В. Козьменко. – Суми : Ділові перспективи, 2006. – 68 с.
19. *Лебединська Л. Д.* Страхування як чинник фінансової стабілізації економіки / Л. Д. Лебединська, Л. М. Ремньова // Актуал. пробл. економіки. – 2006. – № 9. – С. 65-74.

20. *Лінькова О. Ю.* Страхування: [навч. посіб.] / О. Ю. Лінькова; Нац. техн. ун-т "Харк. політехн. ін-т". – Х., 2006. – 240 с.
21. *Мних М. В.* Страхування в Україні: сучасна теорія і практика: монографія / М. В. Мних. – К. : Знання України, 2006. – 284 с.
22. *Непочатенко О. О.* Страхування: навч. посіб. для студ. ВНЗ / О. О. Непочатенко, В. І. Гайдай, І. В. Хлівна; Уман. нац. ун-т садівництва. – Умань, 2011. – 257 с.
23. *Нога І. О.* Страхування: [навч.-метод. посіб.] / І. О. Нога; Акад. пр. і соц. відносин. – К., 2010. – 183 с.
24. *Олійник О. В.* Страхування: [навч. посіб.] / О. В. Олійник, Г. О. Нагаєва; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В.Докучаєва. – Х., 2008. – 283 с.
25. *Пойда-Носик Н. Н.* Страхування як важливий елемент фінансової безпеки підприємництва / Н. Н. Пойда-Носик, Р. Й. Бачо // Вісн. Нац. ун-ту "Львів. політехніка". Менедж. та підприємництво в Україні: етапи становлення і пробл. розв. – 2010. – № 682. – С. 186-190.
26. *Ротова Т. А.* Страхування: [навч. посіб.] / Т. А. Ротова; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – 2-е вид., переробл. та доповн. – К., 2006. – 400 с.
27. *Смоляк В. А.* Страхування: [навч. посіб.] / В. А. Смоляк, Є. Ю. Кузькін; Харк. філ. Укр. держ. ун-ту економіки і фінансів. – Х. : ІНЖЕК, 2007. – 272 с.
28. *Стожок Л. Г.* Страхування: [навч. посіб. для дистанц. навч.] / Л. Г. Стожок; Відкритий міжнар. ун-т розв. людини "Україна". – К.: Ун-т "Україна", 2005. – 162 с.
29. Страхування в системі економічної безпеки: монографія / ред.: Р. І. Тринько; Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Л., 2008. – 328 с.
30. Страхування: [підруч.] / За ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2008. – 1019 с. (КНУ ім. Т. Шевченка 175 років).
31. Страхування: [підруч.] / Керівник авт. кол. і наук. ред. С.С. Осадець. – К.: КНЕУ, 2002. – 526 с.
32. *Ткаченко Н. В.* Страхування. Практикум: [навч. посіб. для студентів вузів] / Н.В. Ткаченко. – К.: Ліра-К, 2007. – 272 с.
33. *Ткаченко Н. В.* Страхування: [навч. посіб. для самостійної роботи студ. ВНЗ] / Н.В. Ткаченко. – К. : Ліра-К, 2007. – 376 с.
34. Фінансовий словник-довідник. За ред. М.Я. Дем'яненко. – К.: УАЕ УААН, 2003. – 555 с.
35. *Фурман В. М.* Страхування: теоретичні засади та стратегія розвитку: монографія / В. М. Фурман; Київ. нац. екон. ун-т, Київ. ін-т банк. справи. – К., 2005. – 296 с.
36. *Шумелда Я.П.* Страхування: [навч. посіб.] / Я.П. Шумелда. – К.: «Вее Zone», 2007. – 384 с.

13. Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України <http://zakon.rada.gov.ua/>
2. Кабінет Міністрів України <http://www.kmu.gov.ua/control/>
3. Міністерство фінансів України <http://www.minfin.gov.ua>
4. Газета «Урядовий кур'єр» <http://www.ukurier.gov.ua/>

5. Державна служба статистики України / <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку України / <http://www.ssmc.gov.ua>
7. Національний банк України / <http://www.bank.gov.ua>
8. Нормативні акти, статистичні матеріали та статті зі страхування на спеціалізованих українських страхових порталах: <http://dfp.gov.ua>, <http://forinsurer.com>, <http://www.uainsur.com>.
9. Нормативні акти України – законодавство для практиків <http://www.nau.kiev.ua>
10. Офіційний вісник України <http://www.gdo.kiev.ua>
11. Україна фінансова – інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку / <http://www.u-fin.com.ua>
12. Український фінансовий сервер / <http://www.ufs.kiev.ua>
13. Фінанси України / <http://www.finance.ua>
14. Фінансові новини / <http://www.fnews.com.ua>